

РОЗДІЛ 4. ВПЛИВ ПРИРОДНИХ ФАКТОРІВ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

ВІТАЛІЙ ПЕТРОВИЧ МІЩЕНКО – ЗАСНОВНИК ПОЛТАВСЬКОЇ НАУКОВОЇ ШКОЛИ ГЕМОКОАГУОЛОГІВ

*Цебржинський О.І., Григоренко А.С.
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка*

Віталій Петрович Міщенко – одна з найяскравіших постатей в історії вітчизняної фізіології. Доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України (1994), дійсний член Нью-Йоркської Академії наук (1995), дійсний член Екологічної Академії України (1995), він впродовж 33 років (1973-2006) був незмінним завідувачем кафедри фізіології ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія» (раніше – Полтавський медичний стоматологічний інститут).

Шлях становлення В.П. Міщенка як науковця був досить складним. Народився Віталій Петрович 9 квітня 1940 року в м. Батумі (Грузія) у сім'ї військового. Впродовж 1947-1957 років здобував середню освіту в школах м. Ленінакан (Вірменія), ст. Даурія (Читинська область, Росія), м. Чойболсан (Монголія), м. Київ (Україна), м. Переяслав-Хмельницький (Київська область, Україна). Після закінчення 10 класу працював вантажником Переяслав-Хмельницького райхарчоторгу, тесляром-столяром на будівництві Казахстанської магнітки (м. Темір-Тау, Казахстан).

З 1958 по 1963 рік здобував вищу освіту на стоматологічному факультеті Читинського медичного інституту (Чита, Росія). На II курсі інституту він познайомився з Борисом Іллічем Кузніком, який в той час викладав курс фізіології і відіграв вирішальну роль у формуванні наукових інтересів В.П. Міщенка.

Б.І. Кузнік – відомий фізіолог, Заслужений діяч науки Росії, лауреат премії уряду СРСР (1991), Уряду Росії (2005) і премії імені члена-кореспондента РАМН, професора З.С. Баркагана (2009), а також міжнародних премій А. Швейцера і В. Вернадського; академік ряду громадських академій, в тому числі академії наук Нью-Йорка, почесний доктор і професор Інституту комплементарної медицини ЮНЕСКО (Коломбо), Академії парапсихології Аргентини (Буенос-Айрес) і Оксфордського університету, Почесний професор УМСА, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри нормальної фізіології Читинського медичного інституту. Він є засновником кількох наукових шкіл. Основними напрямками наукових досліджень Б.І. Кузніка є роль формених елементів крові і тканинних факторів судинної стінки в регуляції системи гемостазу та дисеміноване внутрішньо-судинне зсідання крові в експерименті і клініці.

На час знайомства В.П. Міщенка з Б.І. Кузніком останній тільки розпочав займатися дослідженням ролі еритроцитів у процесі зсідання крові і запропонував Віталію Петровичу освоїти комплекс методів вивчення системи зсідання крові. Так розпочалася наукова діяльність В.П. Міщенка. Невдовзі він став не тільки старостою наукового студент-

ського гуртка при кафедрі нормальної фізіології і членом правління СНТ (студентського наукового товариства), але і його головою на довгі роки. Викладачі характеризували його як зібраного, старанного і надзвичайно дисциплінованого студента.

Уже в студентські роки Віталій Міщенко опублікував цілий ряд статей у провідних журналах Радянського Союзу. А до закінчення інституту у нього була готова кандидатська дисертація, яку він успішно захистив на засіданні Вченої Ради Новосибірського медичного інституту в 1966 р. Тема дисертації – «Експериментальні гемолітичні стани і зсідання крові».

Після закінчення інституту В.П. Міщенко розпочав трудову діяльність на кафедрі нормальної фізіології цього ж вишу на посаді асистента. Його викладацька і наукова кар'єра розвивалася дуже швидко. Закінчивши інститут в 1963 році, він уже в 1968 році був обраний на посаду доцента кафедри.

Тема докторської дисертації В.П. Міщенка була досить складною. Необхідно було довести, що судинна стінка, а саме ендотелій, є основним еферентним (периферійним) регулятором зсідання крові. Для цього потрібно було поставити сотні експериментів на різних тваринах. В рамках досліджень В.П. Міщенко вивчав дію тромбіну і прийшов до єдиного правильного висновку, довівши, що тромбін впливає як безпосередньо на зсідання крові, так і через особливі клітинні рецептори. Це було в кінці шестидесятих років минулого століття. А довести наявність таких клітинних рецепторів вдалося тільки у XXI столітті. Дослідження В.П. Міщенка піддавалися критиці, зокрема з боку відомого фізіолога Зіновія Соломоновича Баркагана, хоча після ознайомлення з докторською дисертацією він написав блискучий відзив. Результатом тривалої експериментальної роботи Віталія Петровича став захист докторської дисертації на тему «Судинна стінка як еферентний регулятор процесу зсідання крові і фібринолізу» (м. Новосибірськ).

На формування В.П. Міщенка як науковця, крім Б.І. Кузніка, впливали провідні фахівці з проблем зсідання крові того часу, зокрема, доктор медичних наук, професор, член-кореспондент РАМН З.С. Баркаган (Барнаул); доктор медичних наук, професор, дійсний член АН Татарстану Д.М. Зубаїров (Казань); доктор медичних наук, професор, засновник російської школи гемостазології В.П. Балуда (Краснодар, Обнінськ); доктор медичних наук, професор А.Ш. Бишевський (Тюмень).

Після захисту докторської дисертації В.П. Міщенко вирішив залишити Чіту. По конкурсу він пройшов на завідування кафедрою нормальної фізіології в Полтавському медичному стоматологічному інституті. До 2006 р. він працював тут завідувачем кафедри. У 1977-1979 роках був деканом медичного факультету, а у 1984-1992 рр. – проректором з науково-дослідної роботи УМСА.

Працюючи в УМСА, В.П. Міщенко займався чотирма науковими напрямками:

- 1) роль еритроцитів у процесі гемостазу;
- 2) роль судинної стінки в регуляції зсідання крові і фібринолізу;
- 3) взаємозв'язок системи гемостазу з системою перекисного окислення ліпідів і фізіологічною антиоксидантною системою;
- 4) пептидна регуляція системи гемостазу, фізіологічної антиоксидантної системи та імунітету.

В.П. Міщенко впродовж своєї наукової і викладацької діяльності створив потужну наукову школу гемокоагулології: під його керівництвом

захищено 12 докторських і 54 кандидатських дисертацій з проблем системи гемостазу. До його наукової школи належать Г.А. Лобань-Черета, Ю.І. Силенко, Ю.М. Гольденберг, Н.М. Грицай, О.Л. Єрьоміна, О.В. Катрушов, І.П. Кайдашев, Т.М. Запорожець, О.І. Цебржинський, І.В. Міщенко, Т.В. Новосельцева та ін.

В.П. Міщенко був головою проблемної комісії МОЗ України і АМН України «Фізіологія людини» (1986-2009), членом спеціалізованих вчених рад при УМСА (1992-1998), Харківському медичному університеті (1998-1999), НДІ свинарства (1998-1999), Донецькому медичному університеті (1999-2005). По наш час є членом редакційних колегій журналів «Вісник проблем біології і медицини», «Дент Арт», «Проблеми екології та медицини», «Український стоматологічний альманах», «Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії».

В.П. Міщенком опубліковано більше 400 наукових праць, в тому числі 1 підручник, 16 навчальних посібників, 15 монографій, основними з яких є «Біоенергоінформатика і кров» (Краснодар, 1998), «Фізіологія гемостазу і ДВЗ- синдром» (Полтава, 1998), «Проблеми гемостазу в неврології» (Київ, 2000), «Пародонт і гемостаз» (Полтава, 2001), «Слинні залози. Біохімія, фізіологія, клінічні аспекти» (Томськ, 2002), «Фізіологія системи гемостазу» (Полтава, 2003), «Вплив фізичних факторів на гемостаз» (Полтава, 2003), «Перекисное окисление липидов, антиоксиданты и гемостаз» (Полтава, 2005).

Література

1. Виталий Петрович Мищенко. Научный путь: от учителя к ученикам. К 70-летию со дня рождения. – Полтава: АСМІ, 2010. – 96 с.
2. Офіційна сторінка кафедри фізіології ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія» [Електронний ресурс] Режим доступу: http://umsa.edu.ua/kaf_normphys.html.
3. Научная школа профессора Кузника Бориса Ильича // Официальный сайт Читинской государственной медицинской академии [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://chitgma.ru/nauka/nauchnye-shkoly/365-nauchnaya-shkola-professora-kuznika-borisa-ilicha>.

ВПЛИВ ОТРУТИ ЖАЛОНОСНИХ ПЕРЕТИНЧАСТОКРИЛИХ (*HYMENOPTERA*) НА ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ

Закалюжний В.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка.

Перетинчастокрилі один із найбільш численних рядів комах, що об'єднує більше 9000 родів і від 200 до 300 тисяч видів комах за даними різних джерел. Перетинчастокрилі комахи широко розповсюджені повсюдно. Величезного розмаїття представники даного ряду досягли в тропічному поясі.

Значення перетинчастокрилих у природі та житті людини дуже велике. Паразити і жалячі форми харчуються комахами-шкідниками. У сільському господарстві деякі види використовують як засіб біологічної боротьби зі шкідниками. Переважна більшість перетинчастокрилих є обпилювачами квіткових рослин, цим обумовлено їх найважливіше зна-